

EUROPOS PARLAMENTO ĮGALIOJIMAI

Parlamentas, vykdydamas įvairias savo funkcijas, visapusiškai atlieka jam skirtą institucinį vaidmenį formuojant Europos politiką. Pagarbą demokratijos principams Europos lygmeniu Parlamentas užtikrina dalyvaudamas teisėkūros procese, vykdydamas jam suteiktus biudžeto valdymo ir kontrolės įgaliojimus, dalyvaudamas Sutarčių peržiūros procese bei naudodamasis teise dalyvauti Teisingumo Teismo nagrinėjamosiose bylose.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 223–234 ir 314 straipsniai.

TIKSLAI

Parlamentas, kaip Europos Sąjungos piliečiams atstovaujanti institucija, sudaro Europos Sąjungos demokratijos pagrindą. Norint užtikrinti visišką demokratinį Sąjungos teisėtumą, Parlamentas turi būti visapusiškai įtraukiamas į Sąjungos teisėkūros procesą ir piliečių vardu vykdyti kitų Sąjungos institucijų politinę priežiūrą.

KONSTITUCINIO POBŪDŽIO IR RATIFIKAVIMO ĮGALIOJIMAI (1.2.4)

Įsigaliojus Suvestiniam Europos aktui (SEA), Parlamentas turi duoti pritarimą visoms naujų valstybių narių stojimo sutartims ir visiems asociacijos susitarimams. Pagal Suvestinį Europos aktą tokia pat procedūra numatyta ir tarptautiniams susitarimams, kurie turi svarbų poveikį Sąjungos biudžetui (keičiama 1975 m. nustatyta taikinimo procedūra). Maastrichto sutartyje numatyta, kad tokia procedūra taip pat taikoma ir susitarimams, kuriais nustatoma tam tikra institucinė sistema ar daromi pagal bendro sprendimo procedūrą patvirtintų aktų pakeitimai. Be to, Parlamentas privalo duoti pritarimą su rinkimų procedūra susijusiems aktams (numatyta Maastrichto sutartyje). Įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, Europos Parlamento pritarimas būtinas ir tuo atveju, jei Taryba nori paskelbti, kad yra akivaizdus pavojus, jog valstybė narė rimtai pažeis pagrindinius Sąjungos principus: prieš paskelbdama savo rekomendacijas ar imdamasi sankcijų prieš tokią valstybę narę, Taryba turi gauti Europos Parlamento pritarimą. Ir priešingai, persvarstant Europos Parlamento narių statutą, reikia gauti Tarybos pritarimą.

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Parlamentas gali inicijuoti Sutarčių peržiūrą ir jo nuomonė yra lemiamas sprendžiant, ar reikia sušaukti konventą siekiant parengti

būsimus Sutarčių pakeitimus (Europos Sąjungos sutarties (ES sutartis) 48 straipsnio 2 ir 3 dalys).

DALYVAVIMAS TEISĖKŪROS PROCESĖ (1.2.3)

Parlamentas įvairiu mastu dalyvauja priimant Sąjungos teisėkūros aktus, atsižvelgdamas į kiekvieno akto teisinį pagrindą. Europos Parlamento vaidmuo nuo vien patariamojo išsiplėtė iki vienodomis teisėmis su Taryba bendrą sprendimą priimančios institucijos vaidmens.

A. Įprasta teisėkūros procedūra

Įsigaliojus Nicos sutarčiai (1.1.4), bendro sprendimo procedūra buvo taikoma 46-iesiems EB sutarties teisiniams pagrindams. Ši procedūra suteikė Parlamentui iš esmės vienodas teises su Taryba. Jei abi institucijos sutardavo, aktas būdavo priimamas per pirmąjį arba antrąjį svarstymą. Jei šios institucijos nesutardavo, aktą būdavo galima patvirtinti tik po sėkmingo taikinimo proceso.

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai (1.1.5), bendro sprendimo procedūra tapo įprasta teisėkūros procedūra (SESV 294 straipsnis). Minėtoji procedūra pradėta taikyti daugiau nei 40-čiai naujų politikos sričių, pvz., laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei, išorės prekybai, aplinkos politikai ir bendrai žemės ūkio politikai (BŽŪP).

B. Konsultavimasis

Konsultavimosi procedūra ir toliau taikoma ES sutarties 27, 41 ir 48 straipsniuose numatytais atvejais ir mokesčių, konkurencijos srityse, derinant su vidaus rinka nesusijusius teisės aktus ir tam tikriems socialinės politikos aspektams.

C. Bendradarbiavimas (panaikintas)

Bendradarbiavimo procedūra (ankstesnis EB sutarties 252 straipsnis) buvo numatyta Suvestiniame Europos akte, o Mastrichto sutartyje jos taikymas išplėstas ir ji taikyta daugumai teisėkūros sričių, kuriose Taryba priėmė sprendimus balsų dauguma. Pagal šią procedūrą Taryba buvo įpareigota per antrąjį svarstymą atsižvelgti į absoliučia balsų dauguma priimtus Europos Parlamento pakeitimus, jei juos perėmė Komisija. Šios procedūros taikymas parodė, kad Parlamentas įgijo realių teisėkūros galių, o įsigaliojus Lisabonos sutarčiai ji buvo panaikinta (1.1.5).

D. Sutikimas

Įsigaliojus Mastrichto sutarčiai, sutikimo procedūra taikyta tose keliose teisėkūros srityse, kuriose Taryba turi priimti sprendimus balsuodama vienbalsiai ir kurios, įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, apima tik struktūrinius fondus ir Sanglaudos fondą.

Pagal Lisabonos sutartį ši procedūra, pradėta vadinti pritarimo procedūra, papildyta tam tikroms naujoms nuostatomis, pvz., ES sutarties 7, 14, 17, 27, 48 ir 50 straipsniais, SESV 19, 83, 86, 218, 223, 311 ir 312 straipsniais, taip pat priemonėmis, kurias turi priimti Taryba, kai paaiškėja, kad Sąjungai reikia imtis veiksmų, o Sutartys nesuteikia tam būtinų įgaliojimų (SESV 352 straipsnis).

E. Inicijatyvos teisė

Mastrichto sutartyje Parlamentui numatyta teisėkūros iniciatyvos teisė, kuri reiškia, kad jis gali tik paprašyti Komisijos pateikti pasiūlymą. Ši teisė išsaugota ir Lisabonos sutartyje (SESV 225 straipsnis) ir yra detalai išaiškinta Parlamento ir Komisijos tarpinstituciniame susitarime.

BIUDŽETO VALDYMO ĮGALIOJIMAI (1.2.5)

Lisabonos sutartimi panaikintas skirstymas į privalomasias ir neprivalomasias išlaidas. Be to, vykdant metinę biudžeto sudarymo procedūrą Parlamentui suteikiamas toks pats vaidmuo kaip Tarybai, o ši procedūra tapo panaši į įprastą teisėkūros procedūrą.

Parlamentas lieka viena iš dviejų biudžeto valdymo institucijų (SESV 314 straipsnis). Jis dalyvauja biudžeto sudarymo procese nuo pat pasirengimo etapo, visų pirma nustatydamas bendras gaires ir išlaidų kategorijas. Europos Parlamentas tvirtina biudžetą ir tikrina, kaip jis vykdomas (SESV 318 straipsnis). Jis tvirtina biudžeto įvykdymą (SESV 319 straipsnis).

Galiausiai, Parlamentas turi duoti pritarimą daugiametei finansinei programai (DFP) (SESV 312 straipsnis). 2014–2020 m. DFP yra pirmoji, kuriai taikytos SESV taisyklės.

VYKDOMOSIOS VALDŽIOS PRIEŽIŪRA

Parlamentas turi keletą priežiūros įgaliojimų. Jis apsversto Komisijos jam pateiktą bendrą metų pranešimą (SESV 233 straipsnis) ir kartu su Taryba vykdo Komisijos priimamų įgyvendinimo ir deleguotųjų aktų priežiūrą (SESV 290 ir 291 straipsniai).

A. Įgaliojimų suteikimas Komisijai

Neoficialiai Parlamentas pradėjo tvirtinti įgaliojimų suteikimą Komisijai 1981 m., nagrinėdamas ir tvirtindamas jos programą. Tačiau tik įsigaliojus Maastrichto sutarčiai (1992 m.) Europos Parlamento patvirtinimas tapo būtinas prieš valstybėms narėms skiriant Komisijos pirmininką ir jos narius kaip kolegialų organą. Amsterdamo sutartyje Europos Parlamentui suteikiama dar daugiau įgaliojimų – prieš paskiriant kitus Komisijos narius, Parlamentas turi duoti konkretų sutikimą dėl Komisijos pirmininko skyrimo. Be to, Parlamentas 1994 m. pradėjo rengti paskirtųjų Komisijos narių klausymus. Pagal Lisabonos sutartį kandidatas į Komisijos pirmininko postą renkamas vadovaujantis rinkimų į Europos Parlamentą rezultatais. Todėl savo 2012 m. lapkričio 22 d. rezoliucijoje dėl Europos Parlamento rinkimų 2014 m.^[1] Parlamentas paragino Europos politines partijas paskirti kandidatus į Komisijos pirmininko pareigas, siekiant padidinti abiejų institucijų politinį teisėtumą. Nuo 2014 m. sukurta pagrindinių kandidatų (vok. Spitzenkandidaten) procedūra, pagal kurią Europos politinės partijos prieš Europos Parlamento rinkimus paskiria pagrindinius kandidatus į Komisijos pirmininko pareigas (1.3.3).

B. Siūlymas pareikšti nepasitikėjimą

Jau Romos sutartyje yra nuostata dėl siūlymo pareikšti nepasitikėjimą Komisija (vadinamasis balsavimas dėl nepasitikėjimo). Šiuo metu bendrosios nuostatos dėl

[1]OL C 419, 2015 12 16, p. 185.

Parlamento teisės balsuoti dėl pasiūlymo pareikšti nepasitikėjimą Komisija įtrauktos į ES sutarties 17 straipsnio 8 dalį ir SESV 234 straipsnį. Šis siūlymas priimamas dviem trečdaliais atiduotų balsų, sudarančių visų Parlamento narių daugumą. Sėkmingai balsavus dėl pasiūlymo pareikšti nepasitikėjimą, Komisija atsistatydina kaip visas organas, įskaitant Komisijos pirmininko pavaduotoją ir Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai, atsižvelgiant į jo pareigas Komisijoje. Iki šiol Parlamentas keletą kartų nesėkmingai stengėsi pasinaudoti atitinkamomis dabartinėmis Sutarties nuostatomis ir ankstesnėmis nuostatomis, kad priverstų Komisijos kolegiją atsistatydinti.

C. Parlamento narių klausimai

Parlamento nariai gali pateikti klausimus, į kuriuos turi būti atsakoma raštu, Europos Vadovų Tarybos pirmininkui, Tarybai, Komisijai bei Komisijos pirmininko pavaduotojui ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui bendrai užsienio ir saugumo politikai. Pagal SESV 230 straipsnį Komisija žodžiu arba raštu atsako į Europos Parlamento ar jo narių jai pateiktus klausimus, o Europos Vadovų Tarybą bei Tarybą Parlamentas išklauso Europos Vadovų Tarybos darbo tvarkos taisyklėse ir Tarybos darbo tvarkos taisyklėse nustatytais sąlygomis.

Taigi, Parlamento nariai gali pateikti klausimus, į kuriuos atsakoma raštu arba žodžiu, dėl kurių diskutuojama arba ne, bei klausimus klausimų valandai.

D. Tyrimo komitetai

Remiantis SESV 226 straipsniu, Parlamentas gali sudaryti laikinąjį tyrimo komitetą, kuris tirtų įtariamus pažeidimus ar netinkamą administravimą įgyvendinant Sąjungos teisę. Tame pačiame straipsnyje numatyta, kad išsamias nuostatas, reglamentuojančias tyrimo teisės naudojimą, nustato pats Parlamentas, savo iniciatyva priimdamas reglamentus, gavęs Tarybos ir Komisijos sutikimą. Kol toks reglamentas bus priimtas, tyrimo teisė įgyvendinama pagal 1995 m. Tarpinstitucinį susitarimą, pridėtą prie Parlamento darbo tvarkos taisyklių^[2]. Parlamentas ne kartą išreiškė poreikį gerinti trijų institucijų bendravimą ir bendradarbiavimą, kad galėtų vykdyti savo įgaliojimus pagal SESV 226 straipsnį. 2014 m. Parlamentas priėmė teisėkūros rezoliuciją dėl pasiūlymo dėl reglamento dėl išsamių Parlamento naudojamasi tyrimo teise reglamentuojančių nuostatų^[3]. Tačiau trijų institucijų derybos dėl pasiūlymo buvo nuolatinėje aklavietėje. Todėl 2019 m. balandžio mėn. Parlamentas priėmė rezoliuciją^[4], kurioje išreiškė didelį nepritarimą Tarybos ir Komisijos požiūriui, kurios po daugiau nei ketverių metų neoficialių susitikimų ir toliau trukdo surengti oficialų susitikimą galimiems nustatyti problemų sprendimo būdams aptarti. Savo rezoliucijoje

[2]1995 m. balandžio 19 d. Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos sprendimas 95/167/EB (Euratomas, EAPB) dėl išsamių Europos Parlamento naudojamasi tyrimo teise reglamentuojančių nuostatų (OL L 113, 1995 5 19, p. 1).

[3]2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento reglamento dėl išsamių Parlamento naudojamasi tyrimo teise reglamentuojančių nuostatų ir dėl Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos sprendimo 95/167/EB, Euratomas, EAPB panaikinimo (OL C 443, 2017 12 22, p. 39).

[4]2019 m. balandžio 18 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl derybų su Taryba ir Komisija dėl pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl reglamento dėl Europos Parlamento tyrimo teisės (P8_TA(2019)0440).

Parlamentas mano, kad Taryba ir Komisija nesilaikė tarpinstitucinio bendradarbiavimo principo, ir ragina jas atnaujinti derybas šiuo klausimu su naujai išrinktu Parlamentu.

E. Bendros užsienio ir saugumo politikos priežiūra

Europos Parlamentas turi būti nuolat informuojamas apie šią sritį ir gali Tarybai teikti klausimus ir rekomendacijas. Su Parlamentu turi būti konsultuojamasi svarbiausiais bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) aspektais bei esminiais pasirinkimo klausimais (ES sutarties 36 straipsnis). Be to, įgyvendinant Tarpinstitucinį susitarimą dėl biudžetinės drausmės, bendradarbiavimo biudžeto klausimais ir patikimo finansų valdymo (2013/C 373/01) buvo pagerintos konsultavimosi dėl BUSP procedūros, kai aptariami finansiniai aspektai. Sukūrus naują Sąjungos vyriausiojo įgaliojimo užsienio reikalams ir saugumo politikai pareigybę, sustiprėjo Parlamento įtaka, nes į šias pareigas paskirtas asmuo taip pat eina Komisijos pirmininko pavaduotojo pareigas.

KREIPIMASIS Į TEISINGUMO TEISMĄ

Parlamentas turi teisę pateikti ieškinį Teisingumo Teisme, jei kita institucija pažeidžia Sutartį.

Europos Parlamentas turi teisę dalyvauti Teisme nagrinėjamosiose bylose, t. y. palaikyti vieną iš bylos šalių. Kaip pavyzdį galima nurodyti žinomą atvejį, kai Parlamentas pasinaudojo šia savo teise vadinamosiose izogliukozės bylose (1980 m. spalio 29 d. sprendimas bylose Nr. 138 ir 139/79); šiuo atveju Teismas savo sprendimu panaikino Tarybos reglamentą, nes Taryba pažeidė savo įsipareigojimą konsultuotis su Parlamentu. Jei institucija nesiima atitinkamų veiksmų (SESV 265 straipsnis), Parlamentas gali kreiptis į Teismą su ieškiniu prieš instituciją dėl Sutarties pažeidimo, kaip bylos Nr. 13/83 atveju, kai Teismas priėmė Tarybai nepalankų sprendimą, kadangi ji nesiėmė su bendra transporto politika susijusių veiksmų.

Pagal Amsterdamo sutartį Parlamentas galėjo pateikti ieškinį dėl kitos institucijos akto panaikinimo tik gindamas savo prerogatyvas. Pagal Nicos sutartį Parlamentui nebereikia parodyti ypatingo susirūpinimo; jis taip pat kaip Taryba, Komisija ir valstybės narės gali iškelti bylą. Europos Parlamentas gali būti atsakovas, jei iškeliama byla dėl akto, priimto pagal bendro sprendimo procedūrą, arba tuomet, kai vienas iš jo aktų gali turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims. Teismo sprendimai bylose Nr. 320/81, 294/83 ir 70/88 grindžiami SESV 263 straipsniu.

Galiausiai, Parlamentas gali Teisingumo Teismo prašyti pateikti išankstinę nuomonę dėl tarptautinių susitarimų suderinamumo su Sutarties nuostatomis (SESV 218 straipsnis).

PETICIJOS (4.1.4)

Sąjungos piliečiai, naudodamiesi savo teise pateikti peticiją, teikia peticijas Europos Parlamento pirmininkui (SESV 227 straipsnis).

EUROPOS PILIEČIŲ INICIATYVA (4.1.5)

Vadovaujant Peticijų komitetui, Parlamentas organizuoja klausymus, kuriuose dalyvauja sėkmingai užregistruotų Europos piliečių iniciatyvų teikėjai. 2019 m. balandžio 17 d. Parlamentas ir Taryba oficialiai priėmė naują reglamentą dėl Europos

piliečių iniciatyvos^[5], kuris netrukus bus oficialiai paskelbtas. Naudos taisyklės įsigalios 2020 m.

OMBUDSMENO SKYRIMAS

Pagal Lisabonos sutartį Europos ombudsmeną renka Europos Parlamentas (SESV 228 straipsnis) ([1.3.16](#)).

Eeva Pavy
05/2019

[5] <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-92-2018-INIT/lt/pdf>

